

Kirjoja

Riikka Puhakka

Erilaisia näkökulmia luontosuhteeseen

Valkonen, Jarno & Salonen, Toivo (toim.):

Reittejä luontosuhteeseen. Lapin Yliopistokustannus, Rovaniemi, 2013. (168 s.)

Jarno Valkosen ja Toivo Salosen toimittamassa *Reittejä luontosuhteeseen* -kirjassa tarkastellaan ihmisen ja luonnon välistä suhdetta eri näkökulmista. Kirja perustuu pääosin Lapin yliopistossa vuonna 2010 järjestetyn studia generalia -luentosarjan ”*Sensing nature – ihminen luonnossa, ympäristö ihmisessä*” luentoihin. Kirjan artikkelien kirjoittajista ei kerrota mitään taustatietoja. Valkosen kirjoittamassa johdannossa kirja paikannetaan osaksi matkailun ja vapaa-ajan tutkimusta: ”*kirjassa tarkastellaan luontosuhdetta vapaa-ajan, virkistykseen ja matkailun näkökulmista päähuomion ollessa luontosuhteen käytännöllisissä muodoissa*” (s. 6). Kirjan teema on ajankohtainen, sillä kahden viime vuosikymmenen aikana luontomatkat on kasvanut Suomessa voimakkaasti ja luonnon virkistyskäytön muodot ovat monipuolistuneet. Matkailun ja virkistykseen luontosuhteen teema nivoo kirjaa kuitenkin vain löyhästi yhteen.

Johdannon mukaan kirjassa analysoidaan ”*mil-laisten periaatteiden, käsitysten ja käytäntöjen varaan turis-tiset ja virkistyskelliset luontoretket ovat rakentuneet*” sekä ”*millaista luontosuhdetta erilaiset luontoretket käyttämissään rakentavat ja ylläpitävät tai poissulkevat*” (s. 8). Yleisesti luontosuhteella tarkoitetaan usein luontoa koskevaa asennetta, ajattelutapaa tai arvoa, mutta tutkimusten perusteella ympäristötietoisuus ja -asenteet selittävät huonosti ihmisten käytännön toimintatapoja. Kirjassa korostetaan luontosuhteen käytännöllistä ulottuvuutta. Nimenomaan toiminnallisten suhteiden katsotaan vaikuttavan huomattavasti ihmisen luontosuhteen rakentumiseen. Arvoilla ja asenteilla on silti merkitystä luontosuhteen rakentumisessa; ne ovat osa konkreettisia käytäntöjä eivätkä niiden ulkopuolinen tekijä. Luontosuhteeseen vaikuttavat sekä luon-ton suuntautuvat käytännöt että kulttuuriset luontokäsitykset.

Kirjan artikkeleissa pohditaan luontosuhdetta filosofian, matkailututkimuksen, kulttuurimaantie-

teen ja sosiologian näkökulmista. Osa luvuista perustuu opinnäytetöihin, kun taas osa on kokoneiden tutkijoiden kirjoittamia. Näkökulmien ja lähestymistapojen monipuolisuus on sekä kirjan vahvuus että heikkous. Yhteisestä teemasta huolimatta kokonaisuus on melko hajanainen kokoelma artikkeleita; erilaisista puheenvuoroista ja näkökulmista koostuva luentosarja on kirjassa ”laitettu pakettiin” ilman, että artikkeleja on nivottu kunnolla yhteen. Johtopäätösluvun sisällyttäminen kirjaan ja pidemmän johdannon kirjoittaminen olisivat saattaneet lisätä yhtenäisyyttä. Artikkelit ovat epätasaisia paitsi lähestymistavaltaan, myös kirjoitustyyliiltään. Mukana on filosofisia ja toisaalta hyvin käytännönläheisiä, esimerkiksi kirjoittajan omia luontokokemuksia kuvaavia tekstejä. Osa artikkeleista on pikemminkin omalämäkerralliseen kertomiseen perustuvia kirjoitelmia kuin varsinaisia tutkimusartikkeleita. Johdannossa (s. 9) perustellaan tyyllillistä vaihtelevuutta sillä, että luontosuhde on kulttuurisesti paradoksaalinen ilmiö, jonka tarkastelemisessa ilmaisu voi joko rajoittaa tai mahdollistaa analyysiä. Analyttinen tarkkuus saattaa vaatia kaavamaisia ja tiukkaa argumentointia, mutta joskus tarvitaan myös kokeilua, leikkiä ja peliä.

Johdannon lisäksi kirjassa on kuusi artikkelia, jotka on jaettu kolmeen lukuun: *Horisontit*, *Retket* ja *Työt*. Kaksi viimeistä lukua ovat tiivimminkin kytköksissä matkailun ja virkistykseen tutkimukseen, kun taas alussa sidos on löyhempi. *Horisontit*-luvun kuvaillaan avaavan ”*näkökulmia luontosuhteen tajunnallisiin ulottumuksiin*” (s. 9). Johdannon jälkeen seuraa Pauli Tapani Karjalaisen filosofinen, humanistinen maantieteen näkökulmaa avaava artikkeli, jota lukiessa ainakin matkailun tutkimuksesta kiinnostunut lukija saattaa olla ymmällään. Artikkelin perusteella ympäristön erilaiset merkityksellistämisen tavat, eli käsitteet, kaavat ja kartat, ovat tärkeä osa inhimillistä maailmassa olemisen tapaa. Luvun toisessa artikkelissa Toivo

Salonen pohtii omien kokemustensa perusteella luontokosketusten merkitystä luontosuhteen rakentumisessa. Matkailun tutkijalle on hämmentävää, että artikkelissa annetaan neuvoja siitä, miten luontomat- kailupalvelut tulisi järjestää (s. 44–47). Epäselväksi jää, millä perusteella ja kenen näkökulmasta näitä yleistäviä neuvoja annetaan.

Matkailun ja virkistyksen luontosuhteen näkökul- masta kirjan parasta antia on *Retket*-luku, jossa Outi Rantalan, Seija Tuulentien ja Anu Valtosen artikkeli naisretkeilijöiden luonnossa yöpymisestä sekä Marjo Kilpjärven artikkeli nuorten luonnossa yöpymisestä muodostavat toisiaan tukevan kokonaisuuden. Ar- tikkeleissa korostetaan käytännönteoreettista ajatus- ta siitä, että luontosuhde määrittäyty tekojen – kuten luonnossa yöpymisen käytäntöjen – kautta. Tulevai- suutta koskevassa tarkastelussaan Rantala, Tuulen- tie ja Valtonen pohtivat kiinnostavasti sitä, millaisia mahdollisuuksia uniturismien suosion kasvu voisi tarjota Lapin luonnossa yöpymisen käytäntöjen kehittämiseen. Vastaavasti Kilpjärven mukaan nuorten luonnossa oleminen ja yöpymisen käytännöt vah- vistavat nuorten luottamusta omaan toimintaan ja luonnonympäristöön, mikä mahdollistaa luonnosta nauttimisen turvallisilla mielin. *Retket*-luvun päättää Tapio Nykäsen kiinnostava filosofinen artikkeli – tai *ajatuskoe* – koskimelonnasta urheilun ja leikin, luon- tosuhteen ja sosiaalisuuden näkökulmista. Artikkelin mukaan koskimelonta voi avata mahdollisuuksia ajat- teluun, itsetuntemukseen, eettisyyteen ja kunnioituk- sen oppimiseen sekä luontoa että toisia ihmisiä kohtaan. Yhtenäisyyden vuoksi muutkin kuin Nykäsen artikkeli olisivat voineet sisältää valokuvia.

Kaisa Schmidt-Thomé

Muistin aikamuoto on preesens ja paikka pikemminkin varpaiden kuin korvien välissä

Jones, Owain and Garde-Hansen, Joanne (toim.): *Geography and Memory. Explorations in Identity, Place and Becoming*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2012. (296 s.)

Tolia-Kelly, Divya Praful: *Landscape, Race and Memory. Material Ecologies of Citizenship*. Ashgate, Farnham, 2010. (172 s.)

Jos olet kiinnostunut muistin maantieteestä ja siitä, miten muisti saattaa arkeamme ja kytkeytyy joka- päiväisiin käytäntöihimme, tartu tähän kirjapariin. Owain Jonesin ja Joanne Garde-Hansenin toimit- taman kirjan *Geography and Memory* johdanto on tärkeä käsitteellinen avaus etenkin niille, jotka ovat kaivanneet täydentävää panosta kollektiivisen muistin maantieteellisten kysymysten rinnalle. Tar- jolla on nyt käytäntöihin ja ilmentymiin pureutuva

Kirjan päättävässä *Työt*-luvussa on vain Lauri Temmeksen autoetnografiseen kertomusaineistoon perustuva artikkeli työskentelystä luontomat- kailun ohjelmajärjestelyissä Lapissa 1980–90-luvuilla. Artik- kelin tavoitteena on paitsi esittää kuvaus luontomat- kailuoppaan työstä, myös piirtää kuva Lapin luon- tomatkailutoiminnan periaatteista ja käytännöistä. Kymmenen värikästä tarinaa antavat väläyksiä op- paan työstä kahdella vuosikymmenellä, mutta johto- päätöskappaleen ja laajemman viitekehyksen puuttu- essa niiden perusteella ei saa yleistä käsitystä kaupalli- sen luontomat- kailun kehityksestä Lapissa.

Kirja olisi vaatinut kielenhuollollista viimeiste- lyä. Johdanto mukaan lukien kirja sisältää niin kir- joitus- kuin kielioppivirheitä, mikä luo vaikutelman huolimattomasti toimitetusta kirjasta. Lähdeviitta- uksia tai lähdeluetteloita ei ole muotoiltu tyyliään yhtenäisiksi – edes johdannon lähdeluettelo ei ole kirjoitettu yhtenäisellä tavalla.

Kirjan tarkka fokus ja kohderyhmä vaikuttavat olevan hieman epäselviä tekijöille itselleenkin. Joh- dannossa luontosuhteen tarkastelu kytketään nimen- omaan matkailun ja virkistyksen näkökulmiin, mutta kirjan nimen ja takakannen perusteella esimerkiksi matkailun tutkijat ja kehittäjät eivät välttämättä osaa kirjaan tarttua. Takakannen mukaan kirja on tarkoi- tettu ”ajattelemisen ja ymmärtämisen edellytyksiä hakeville ihmisille” – viitekehyksen löyhyyden vuoksi tämä onkin sopivan väljä määritelmä kohderyhmäl- le. Hajanaisuutensa vuoksi kirja ei ole ihanteellinen esimerkiksi oppikirjana käytettäväksi. Puutteista huo- limatta *Reittejä luontosuhteeseen* tuo kiinnostavan lisän kotimaiseen ihmisen luontosuhteen tutkimukseen.

ripustus, joka avaa henkilökohtaisempaa näkökul- maa muistin, paikan ja identiteetin kysymyksiin. Tolia-Kellyn kirja *Landscape, Race and Memory* taas on hieno esimerkki siitä, miten muistin maan- tiedettä voi tehdä systemaattisesti mutta samalla kohteen säikeisyyttä kunnioittavalla metodilla, hellästi trianguloituna.

Temaattisesti kirjat johdattavat moniin erilaisiin maailmoihin. Jonesin ja Garde-Hansenin koko-